

KOSOVA EFSANESİ

Mesut UĞURLU

Özet

1389 yılında Kosova Ovası'nda Sultan Murad Hüdavendigâr'ın komutasındaki Osmanlı Ordusu ile Sırp Prenslar Lazar'ın önderliğindeki Balkan Birliği arasında Birinci Kosova Savaşı meydana gelmiştir. Bu savaşla ilgili olarak Sırp lar bir efsane oluşturmuşlardır. “Kosova Efsanesi” olarak bilinen efsanenin oluşum süreci savaştan hemen sonra başlamış ve yirminci yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu süreçte efsanenin oluşumuna ve muhafazasına, yazılı kaynakların yanı sıra Sırp halk anlatıları, şiirleri, şarkıları ve Ortodoks kilisesi vaazları da katkıda bulunmuştur. Böylece Kosova Efsanesi, çeşitli versiyonlarıyla günümüze kadar ulaşabilmiştir.

Efsanede başlıca üç motif yer almaktadır. Bu motifler “Dünya Krallığı” yerine “Cennet Krallığı”nı tercih eden ve bu tercihi nedeniyle savaşta mağlup olan Sırp ların lideri Prenslar Lazar ve “kutsallık” motifi, Sultan Murad Hüdâvendigâr'ı öldüren Prenslar Lazar'ın damadı Miloš Obilić ve “kahramanlık” motifi, savaş sırasında Sırp tarafından Osmanlı tarafına geçen Prenslar Lazar'ın diğer damadı Vuk Branković ve “ihamet” motifidir. Bu kişiler ve motifler yüzyıllar boyunca Sırp ların hafızalarında muhafaza edilerek bugüne kadar gelebilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kosova Efsanesi, Prenslar Lazar, Miloš Obilić, Vuk Branković, Murad Hüdavendigâr, Sırp, Türk, Ottoman.

The Legend of Kosovo

Abstract

In 1389, the First Battle of Kosovo took place between the Otoman Empire, reigned by Sultan Murad Hüdavendigâr and the Balkan Union, led by Serbian Prince Lazar at the Kosovo Polje. The Serbian created a legend related to this war, which is known as the “Legend of Kosovo”. The creation process of the legend started just after the war and continued until the end of the 20th century. In addition to the written sources, Serbian folk stories, poems, songs and Serbian Orthodox Church's sermons made contribution to this process. As a result the Legend of Kosovo has reached to the present day in many versions.

Mainly, there are three motives in the legend. These are: Serbian leader Prince Lazar, who preferred “Heavenly Kingdom” against “Earthy Kingdom” and lost the war as a result of his choice and the “sacredness” motive; Prince Lazar's son in law Miloš Obilić who killed Murad Hüdavendigâr and the “heroic” motive; Lazar's other son in law Vuk Branković, who betrayed the Serbian and joined to the Ottoman forces and the “betrayal” motive. These figures and the motives have been kept in memories of Serbian people for centuries.

Key words: The Legend of Kosovo, Prince Lazar, Miloš Obilić, Vuk Branković, Murad Hüdavendigâr, Serb, Turk, Ottoman.

Kosova Efsanesi'nin tarihî dayanağı 1389 yılında meydana gelen Birinci Kosova Savaşı'dır. Efsane tamamen bu savaşta meydana gelen olaylar ve savaşın gerçek kişileri üzerine kuruludur. Ancak savaşla ilgili gerçekliklerden pek azı bilinmektedir. Savaşta sadece Osmanlılarla Sırp'lar karşı karşıya gelmemiştir. Daha önceki yenilgilerinin intikamını almak ve Osmanlıları Balkanlardan tamamen atmak amacıyla Sırp, Bulgar, Eflâk, Boğdan, Çek ve Bosna krallıkları bir ittifak oluşturmuştur (Halaçoğlu, 1992, s. 29). Bunun karşısında Sultan Murad Hüdavendigâr uzun vadedeki Bosna hedefine ulaşmak ve Balkanlar'daki Osmanlı varlığını güçlendirmek amacıyla ordusunu toplamış, daha önce yenilgiye uğrattığı Sırp prenslerinden bazılarını yanına alarak¹ Kosova'ya doğru ilerlemiştir (Malcolm, 1998, s. 61).

Savaş, Priştine yakınındaki Lab ve Sitnika nehirlerinin kesiştiği yerdeki Kosova Ovası'nda meydana gelmiştir² (Zirojević, 2000, s. 189). Savaşın tarihiyle ilgili olarak 15 Haziran ile 27 Ağustos 1389 arası tarihler ağırlıklıdır³ (Ağırakça, 1992, s. 23). Tarafların kuvvetlerinin büyüklüğü ile ilgili olarak tarihçi Stanford J. Shaw, Balkan Birliği'nin yaklaşık 100 bin, Osmanlıların ise 60 bin kişi olduğunu söyler⁴ (Shaw, 1982, s. 45). Balkan Birliği tarafında Sırp Prens Lazar

¹ Osmanlılarla birlikte savaşta yer alan Sırp prenslerini “iğrenç hainlik yapan suçlular” olarak gören bazı Balkan yazarlarının düşüncelerine katılmayan Malcolm, geçmişe yönelik bu tarz bakış açısını “anakronistik” olarak tanımlar ve şöyle der: *Orta Çağ yöneticileri mümkün olduğunda diğer milletlerin ordularından yararlanmışlardır. Kendi düşmanlarına karşı kullanılan bu yöntem normal bir uygulamadır. Kendi dillerini bile bilmeyen askerlerin orduda bulunması yeni bir şey değildi. Balkanlardaki yöneticiler Macarları, Almanları, Katalanları ve diğerlerini uzun süre kullanmışlardı. Türklerin farklı tarafı Hristiyan olmamalarıydı fakat bu durum Orta Çağ döneminde çok önemli değildi* (Malcolm, 1998, ss. 59-60).

² Savaşın burada gerçekleştiğine dair en büyük delil, bugün hâlâ Kosova'da bulunan Sultan Murad Hüdavendigâr Türbesi'dir. Sultan Murad Hüdavendigâr'ın iki türbesi bulunmaktadır. Biri bedeninin tahnit edilerek getirildiği Bursa'da, diğeri de iç organlarının gömülü olduğu Kosova'dadır. Sultan Murad'ın Kosova'daki türbesi için bk. Konuk, 2002.

³ Bazı Sırp kaynaklarında 20 Haziran gününün kabul gördüğünü söyleyen İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı kaynaklarına göre 10 Haziran tarihinin savaş günü olduğunu söyler (Uzunçarşılı, 1972, s. 254). Sırp yazar Olga Zirojević'e göre, Savaş günü tartışmasız olarak St. Vitus'un günü olan 15 Haziran 1389 (Gregoryan takvime göre 28 Haziran)'dur (Zirojević, 2000, s. 189).

⁴ Savaşta, tarafların kuvvetlerinin büyüklüğü ile ilgili olarak yine çelişkili bilgilerle karşılaşılmaktadır. Uzunçarşılı, iki tarafın kuvvetlerinin bilinmediğini fakat Osmanlı kuvvetinin azlığını Neşri'den alıntı yaparak örneklendirmektedir (Uzunçarşılı, 1972, s. 255). Tarihçi Stanford J. Shaw, Balkan Birliği'nin yaklaşık olarak 100.000, Osmanlıların ise 60.000 asker toplayabildiklerini ifade etmektedir (Shaw, 1982, s. 45). Malcolm, her iki tarafın sayıları ile ilgili çelişkiyi şöyle açıklamaktadır: *Neşri, savaşta Lazar'ın ordusunun 500.000 olduğunu söylerken Oruç Bey ise 60.000*

Hrebeljanović ile birlikte damadı Vuk Branković ve Bosna Dükü Vlatko Vuković yer almıştır. Osmanlı tarafına ise Sultan Murad Hüdavendigâr ile oğulları Şehzade Yıldırım Bayezid ile Şehzade Yakub Çelebi önderlik etmiştir. Savaşta hangi tarafın galip geldiği ile ilgili kesin bir sonuca ulaşılamamaktadır (Zirojević, 2000, s. 189). Çünkü diğer konularda olduğu gibi bu konuda da kaynaklar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Ağırlıklı görüş Osmanlıların galip geldiği yönündedir. Bazı kaynaklara göre savaş Balkan Birliği'nin galibiyeti ile sona ermiştir. Çünkü Sultan Murad ölmüş ve oğlu Yıldırım Bayezid birliklerini geri çekmiştir⁵ (Healy, 1997, s. 25).

Sırp Prensi Lazar ve Osmanlı Sultanı Murad Hüdavendigâr'ın savaşta hayatlarını kaybettiklerini kesin olarak bilmekteyiz. Fakat her ikisinin de nasıl öldükleri ile ilgili olarak yine çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Özellikle Sultan Murad'ın ölümü ile ilgili çok sayıda farklı veriyle karşılaşılmaktadır. Kaynakların birçoğu Sultan Murad'ın bir Sırp asilzadesi olan Miloš Obilić tarafından öldürüldüğü konusunda hemfikirdir. Bunun yanı sıra öldürülüş şekli ile ilgili farklı görüşler mevcuttur⁶. Benzer bir şekilde Prens Lazar'ın ölümü ile

---

olduğunu söylüyor. Fakat bu rakamlar o zamanlar için çok yüksektir. Birçok modern tarihçi ise Murad'ın ordusunun ortalama 40-60.000, Lazar'ın ordusunun ise 100.000 olduğunu tahmin ederler. Fakat bu rakamlar mümkün olmayacak kadar yüksektir. Sırp askerî tarihçilerinin oranları bunun tersinedir ve daha azdır. Murad'ın ordusunun 40.000 Lazar'ın ordusunun 25.000 veya Murad'ın ordusunun 27-30.000, Lazar'ın ordusunun 15-20.000 olduğunu söylerler. Bu tahminler Orta Çağ Balkanlarında Batı yazarları tarafından kabul edilir (Malcolm, 1998, s. 64).

⁵ Malcolm, konu ile ilgili iki popüler tahmin olduğunu söyler. Bu tahminlerden biri, "Savaş Türklerin zaferiyle bitmiş ve Orta Çağ Sırp İmparatorluğu yıkılmıştır"; diğeri, "Yenilgiye uğrayan Sırp derhâl Osmanlı yönetimine girmişlerdir" şeklindedir. Malcolm'a göre bu iki tahmin de yanlıştır (Malcolm, 1998, s. 58).

⁶ Ahmet Ağırakça, konuyla ilgili birçok tarihî vesikayı inceleyerek hazırladığı makalesinde, Sultan Murad'ın öldürülmesi mevzuundaki rivayetleri şöyle özetliyor: *...Enveri'nin verdiği bilgiye göre savaşın sona ermesinden sonra Sultan'ın bulunduğu tarafa yaklaşan Miloş bindiği atından aşağı inmiş ve "Senin dinine gireceğim." diyerek el öpmek bahanesiyle yeninde sakladığı hançer ile Sultan'a vurarak onu attan devirmişti. ...Oruç Bey ise, olayı çok kısa anlatıp savaş bitmeden Sultan'ın şehit edildiğini ve yerine Yıldırım Beyazid'in geçirilmesinden sonra savaşa devam edildiğini kaydeder. Şükrullah, Behcetü't-Tevârih'te bir tepe üzerinde duran Sultan'ın yaralı bir Sırp askeri tarafından vurulduğunu kaydeder... Neşri... Miloş'un tesadüfen değil de savaş sırasında Kral Lazar'a "Ben gidip Türk'ün Beyi'ni öldüreyim." diyerek birkaç Sırp ile saldırıya geçtiğini ve ölümler arasında dolaşan Sultan'a yaklaşarak onu hançerlediğini ifade eder... Chalcondyle ise bir rivayete göre, Sultan Murad'ın kaçmakta olan Kral Lazar'ı kovalarken karşısına çıkan bir Sırp asker tarafından mızrak darbesiyle öldürüldüğünü kaydeder. Hammer bu iki karşı görüşü telif etmeye çalışarak Miloş'un daha önce bu saldırıyı tasarladığını, ancak yaralanıp yaralılar arasında bir müddet kaldıktan sonra kafasındaki tasavvuru yaralı olduğu*

ilgili de çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Bu rivayetlerden bir kısmı Lazar'ın yakalanıp Sultan Murad'ın huzuruna getirildiği ve onun emriyle idam edildiği yönündedir. Diğer bir kısım rivayete göre ise Prens Lazar, harp esnasında Yıldırım Bayezid tarafından kılıçla kafası kesilerek öldürülmüştür (Danişmend, 1947, s. 79). Sonuç olarak hem Sultan Murad hem de Prens Lazar savaş alanında hayatlarını kaybetmişlerdir.

Savaşın hemen sonra Kosova Efsanesi oluşmaya başlamıştır. Savaşla ve savaşın kahramanlarıyla ilgili halk arasında anlatılanların şarkı, şiir, hikâye ve masal versiyonları ağızdan ağıza yayılmıştır. Bunun yanı sıra Sırp Ortodoks Kilisesi savaşın hemen sonra Prens Lazar'ın ölümü ve azizlik mertebesine yükseltilmesiyle ilgili kayıtlar tutmuştur⁷. Gerek yazılı gerek sözlü kaynaklar⁸, yüzyıllar boyunca efsanenin değişik versiyonlarda günümüze kadar ulaşabilmesini sağlamıştır.

---

hâlde gerçekleştirdiğini kaydeder. Gibbons da Hammer'in verdiği bu bilgileri tekrarlar”(Ağırakça, 1992, ss. 26-27). Danişmend ise konu ile ilgili rivayetleri ikiye ayırıyor: “*Zayıf bir rivayete göre Birinci Murad harp esnasında aldığı mühlik bir yara üzerine can vermiştir. Fakat daha kuvvetli rivayetlere göre bir Sırp tarafından öldürülmüştür. Bu husustaki Osmanlı, Sırp ve Bizans rivayetleri iki esasa ayrılabilir: Bir rivayete göre Murad Hüdavendigâr Kosova Savaşı'nı kazandıktan sonra harp meydanını teftiş ederken ve diğer bir rivayete göre de zaferden evvel, yani savaş henüz devam ederken şehit edilmiştir. Birinci şekle nazaran Osmanlı hükümdarı muharebe meydanında yaya gezerken düşman cesetlerinin içinden kalkan bir Sırp fedaisi Müslüman olacağını söyleyerek Hüdavendigâr'ın ayaklarını öpmek bahanesiyle yanına gelmiş ve koynunda yahut kolunda gizlediği zehirli hançerle büyük Türk askerini kalbinden veya karnından vurup vatanının intikamını almıştır. İkinci rivayete göre de Sırp fedaisi bir firari şeklinde Türk ordusuna gelip gizli bir şey söyleyeceğinden bahsederek padişahın huzuruna kabul edilmiş ve o sırada ayak öpmek bahanesiyle o tarihî cinayet irtikab etmiştir* (Danişmend, 1947, ss. 79-80).

⁷ Bu kayıtların ilki 1390-1391'de yazılmış ve otuz yıllık süre içerisinde Kosova Savaşı ile ilgili on adet metin kayıt altına alınmıştır. Bu metinler Bozidar'ın kayıtları, 23 Temmuz 1389 tarihli Vatikan konseyinin bir mektubu, aynı yılın temmuz ayındaki Sultan Bayezid'e ait bir ferman, Kral Tvrtko'nun Trogir Belediyesine (municipality) gönderdiği 1 Ağustos tarihli mektup, Florentine Belediyesinden Kral Tvrtko'ya 20 Ekim 1389 tarihli cevap, Türk şair Ahmedî'nin dizeleri, Philippe de Mézières'in *Songe du vieil pèlerin* isimli bir notu ve *Història de Jacob Xalabín* isimli Katalan hikâyesindeki bir referanstır (Redep, 1991, s. 254).

⁸ Efsane ile ilgili hem yazılı hem sözlü kaynaklar mevcuttur. Hangisinin diğerinden etkilenmiş olabileceği ile ilgili olarak, yazılı geleneğin sözlü gelenekten esinlenerek meydana gelmesinin daha eskilere dayandığı söylenebilir. Özkul Çobanoğlu konu ile ilgili olarak Sümer, Mısır, Hitit, Asur, Hint, Çin gibi Eski Yunandan daha önce var olmuş yazılı edebiyat geleneklerinin tamamının öncüllerinin ve kökeninin “sözlü edebiyat” olduğunu söyler (Çobanoğlu, 2003, s. 16).

Efsanede üç ana motif yer almaktadır⁹. Bunlardan en önemlisi “**Prens Lazar ve Kutsallık**” motifidir. Efsaneye göre Aziz Elijah¹⁰ savaştan önce Prens Lazar’ı ziyaret eder ve ona Cennet Krallığı ile Dünya Krallığı arasında bir tercih yapmak zorunda olduğunu söyler. Cennet Krallığı’nı seçen Lazar, hem kendinin hem de Sırların kaderini tayin etmiş olur¹¹ (Greenawalt, 2001, s. 57). Vuk Stefanović Karadžić’in efsane ile ilgili şiir, masal ve hikâyelerden derlediği koleksiyonunda Prens Lazar’ın Cennet Krallığı’nı tercih etmesiyle ilgili en bilinen şiir *The downfall of the kingdom of Serbia*’dır. Burada Aziz Elijah’a Prens Lazar’ın tercihi anlatılır.

Ey Çar Lazar, onun onurlu alçalışı,
 Hangi krallığı seçeceksin?
 Cennet Krallığı’nı mı tercih edeceksin?
 Yoksa Dünya Krallığı’nı mı tercih edeceksin?
 Eğer Dünya Krallığı’nı tercih edersen
 Atları eğerle, kuşaklarını bağla!
 Siz şövalyeler, kılıçlarınızı kuşanın,
 Ve Türklere hücum edin:
 Bütün Türk ordusu yok olacak!
 Fakat eğer Cennet Krallığı’nı tercih edersen,
 Kosova’ya bir kilise inşa et,
 İnşasında mermer kullanma,
 Saf ipek ve kırmızı kumaş kullan,
 Ve ordunun kominyona al ve hazırla,
 Senin bütün ordun yok olacak,
 Ve sen, prens, onunla beraber yok olacaksın.¹²
 (Karadžić, 1841-62, ss. 11-6; aktaran: Anzulovic, 1999, ss. 11-2).

⁹ Bu çalışmada ele alınan üç ana motifin dışında efsanede yer alan “Anne Jugović”, “Prens Makro” ve “Kosova Bakiresi” isimli diğer motiflerle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Uğurlu, 2010).

¹⁰ Elijah, Türkçede İlyas peygamberin adıdır. İlyas Peygamber, kutsal kitaplarda adı geçen, yağmurlara hükmeden İsrail Peygamberi’dir (TDK, 2010).

¹¹ Kosova Efsanesi’ne göre savaşı Sırların kaybetmelerinin en önemli sebebi Lazar’ın “Dünya Krallığı” yerine “Cennet Krallığı”nı tercih etmesidir. Buna ilk olarak Genç Danilo’nun Slovosu’nda, sonrasında sözlü efsanede ve *Propast carstva srpskoga* [Sırp İmparatorluğu’nun Çöküşü] isimli halk epik şiirinde rastlanabilmektedir (Redep, 1991, s. 256).

¹² Oh, Tsar Lazar, of honorable descent,/which kingdom will you choose?/Do you prefer the heavenly kingdom,/Or do you prefer the earthly kingdom?/If you prefer the earthly kingdom,/saddle the horses, tighten the girths!/You knights, belt on your sabers,/and charge against the Turks:/the entire Turkish army will perish!/But if you prefer the heavenly kingdom,/build a church at Kosovo./do not make its foundation of marble,/but of pure silk and scarlet,/and maket he army take Communion and prepare;/your entire army will perish,/and you, prince, will perish with it.

Prens Cennet Krallığı'nı seçer. Bir çadır-kilise inşa eder. Sırp patriklerini ve 12 büyük rahibi çağırır. Orduyu kominyonda toplar ve hazırlar (Karadžić, 1841-62, ss. 42-4; aktaran: Anzulovic, 1999, s. 12). Şiirde daha sonra Sırp ordusunun liderleriyle beraber şiddetli çatışma sonucu savaşta yok oluşu tasvir edilir (Anzulovic, 1999, s. 12).

Prens Lazar Cennet Krallığı'nı seçmiştir. Bu yüzden askerlerini, şehit olmaları için kendi yanında savaşmaya çağırmıştır. Prens Lazar bu seçimi ile “onursuz yaşam yerine onurlu hayat”ı tercih etmiştir. Askerleri onunla beraber savaşa giderken mücadelelerinin ve ölümlerinin, ölümsüzlüklerini sağlayacağına inanmaktadırlar.

Efsanede Prens Lazar'ın kutsal kişiliğine dair çeşitli örnekler mevcuttur. Bunlardan birinde Prens Lazar'ın eşi Milica, iki oğluyla beraber Prens için ağıt yakarken Lazar ona ölmüş olmasına rağmen şu sözlerle karşılık verir:

Benim için utanç içinde yaşamaktansa övgüye değer bir ölüm daha iyi oldu. Yüzümdeki yara ile ve bir kılıç darbesiyle, kutsal bir amaç uğruna acı çektim, erkekçe kendimi ispat ettim ve kendimi şehitlerin arasında saydırttım. Savaşın giderek düştüğünü ve onurluların sayısının yükseldiğini gördüm. Kılıçları gördüm ve şerefliğin sayısının yükseldiğini düşündüm. Ölümü bekledim ve ölümsüzlüğü düşündüm¹³ (Radojičić, 1960, s. 112; aktaran: Redep, 1991, s. 257).

Efsanedeki önemli motiflerden bir diğeri de “**Miloš Obilić ve Kahramanlık**” motifidir. Prens Lazar'ın damadı olan Miloš'u kahraman kılan olay, Sultan Murad Hüdavendigâr'ı hileli bir şekilde öldürmesidir. Hem Sırp hem de Osmanlı kaynaklarında Sultan'ın öldürülme şekliyle ilgili farklılıklar bulunmaktadır. Efsaneye göre Miloš, Kosova Savaşı esnasında Sultan Murad'ı görmeye gelir, onun himayesine girmek ister gibi yapar, tam konuşma isteği kabul edildiğinde elbisesinin içinde sakladığı hançerini çıkarır ve Osmanlı Sultanı'nı öldürür. Efsanenin bazı versiyonlarında olay farklı şekilde anlatılsa da, Miloš her zaman Sultan Murad'a hile ile yaklaşır ve onu öldürür (Anzulovic, 1999, s. 13).

Halk şiirlerinde, Sultan Murad'ın Miloš Obilić tarafından bıçaklanması olayı savaştan önce gerçekleşmektedir. Prens Lazar'ın diğer damadı Vuk Branković'in Miloš ile tartışmaları ve Prens Lazar'ın yaklaşımı, Miloš'u derinden üzümüştür. Bunun üzerine Miloš, savaş günü sabahı Sultan Murad'ın

¹³ Better to me was praiseful death than shameful life. Though with a wound across my face and a sword upon my head, I suffered for a holy cause, manfully I proved myself and numbered myself among the martyrs. I have seen battles down below and counted honors on high. I saw swords and thought of laurels on high. I awaited death, and thought of immortality.

çadırına gitmiş ve Türk tarafına katılacağını söylemiştir. Bunun üzerine Sultan Murad, ayağını öpmesini istemiştir. Konu ile ilgili bir şarkının sözleri şöyledir:

Miloš, Sultan'a boyun eğdi
 Ve onun eteğini öpmek için ona doğru eğildi
 Altın hançerini çekti ve sapladı
 Ve ayakları altında onu çiğnedi...(Miletich, 1990, s. 25; aktaran:
 Malcolm, 1998, ss. 68-69).

Kosova Efsanesi'nin çeşitli versiyonlarında Miloš bu eylemi gerçekleştirdikten hemen sonra Sultan Murad'ın adamları tarafından kafası kesilmek suretiyle idam edilir. Fakat efsanenin 19. yüzyıl versiyonlarından olan Vuk Karadžić versiyonu, farklı şekilde konu edilmiştir. Buna göre Sultan Murad hemen ölmez ve halkına seslenerek bir vasiyette bulunur:

Türkler, kardeşler, lala ve vezirler
 Ben ölüyorum ve imparatorluk size kalıyor
 İmparatorluğunuzun uzun süre yaşaması için
 Halka zulmetmeyin
 Halka çok iyi davranın
 Kişi başı vergi 15 dinar olsun
 Hatta 30 dinar olsun
 Ama ceza veya özel vergiler uygulamayın
 Halka acı çektirmeyin
 Onların kiliselerine dokunmayın
 Kural ve uygulamalarına da karışmayın
 Miloš beni kesti diye
 Halktan intikam almayın
 Bu askerî kaderdi
 Bir kişi yatakta tütün içerken,
 Bir imparatorluğu kazanamaz
 Halkı ormanın içlerine kovalamayın,
 Ki sizden nefret etmesinler.
 Halka kendi çocuklarınızı gibi bakın,
 Ki imparatorluğunuz uzun süre yaşasın.
 Eğer halka baskı yaparsanız
 İmparatorluğu kaybedersiniz¹⁴. (Karadžić, 1985b, s. 109; aktaran:
 Greenawalt, 2001, s. 55).

¹⁴ Turks, brothers, lale [lower court officials] and vezirs/I die, and the empire falls to you!/So that your empire may endure long./Do not be cruel to the flock./But be very good to the flock./Let the head tax be 15 dinars;/Even let it be 30 dinars./But do not levy fines or special taxes./Do not impose grief upon the flock./Do not touch their church;/Neither its law nor its observation./Do not take revenge upon the flock./Just because Miloš has cut me./That was military fortune./One cannot win an empire/While smoking tobacco on a mattress,/You must not chase the flock away/Into the forests so that they will abhor you,/But watch over the flock as if they were your own sons;/In that

Karadžić versiyonunda efsanenin sonu dramatik bir şekilde bitmektedir. Sultan Murad yaralarının iyileşeceğini düşünerek Miloš'un hayatta kalmasına izin verecektir. Böylece kahraman Miloš yeni liderine sadakat gösterecektir. Sultan Murad, Sırp kahramanını onurlandırmak için Miloš'un kendi yanına gömülmesini ister. Miloš bunu reddeder. Reddetmesinin sebebi, Lazar'ı Murad'a tercih etmesi değildir. Miloš "Bir İmparator'un yanında uzanmak benim için bir günah olacaktır" diyerek tevazu gösterir. Fakat daha sonra bu duruma şöyle bir çözüm yolu bulur:

İki İmparatoru yan yana koyun
Ve benim başımı onların ayaklarının dibine koyun

Ki benim başım imparatorlara hizmet etsin¹⁵(Karadžić, 1985a, s. 112-3; aktaran: Greenawalt, 2001, s. 56).

Bu ricası kabul edilir. Prens Lazar ve Sultan Murad yan yana gömülür. Miloš'un başı onlara hizmet edecektir. Sadece Prens'e değil aynı zamanda Sultan'a da... (Greenawalt, 2001, s. 56).

Efsanenin başlıca motiflerinden bir diğeri de, "**Vuk Branković ve İhanet**" motifidir. Efsaneye göre Prens Lazar savaştan bir gece önce yemek verir. Bu yemekte her iki damadı (Miloš Obilić ve Vuk Branković) arasındaki gerginlik öne çıkar. Vuk Branković savaşta Miloš Obilić'in Prens Lazar'a ve dolayısıyla bütün Sırlara ihanet edeceğini iddia eder. Miloš Obilić de kimin ihanet edeceğinin savaşta görüleceğini söyler. Ertesi günkü savaş sırasında Vuk Branković Osmanlı tarafına geçerek Prens Lazar'a ve Sırlara ihanet eder. Sırların Kosova Savaşı'nı ve İmparatorluklarını kaybetmelerine neden olur¹⁶.

Hikâyenin dramatik versiyonlarından biri de Dubrovnik Cumhuriyeti'nden Mavro Orbin'in 1601 tarihinde yayımlanan kroniklerinde yer almaktadır. Orbin bu kroniğinde Vuk'un ve Miloš'un eşleri arasındaki bir kavgadan bahseder. Bu kavgada Miloš'a karşı hainlik suçlamalarının temeli atılmıştır. Bu durum Miloš'a karşı yapılan suçlamaların yanlış olduğunu ve Prens Lazar'a sadakatini ispatlama fırsatını verir. Bu yüzden Sultan Murad'ı öldürerek misyonunu tamamlayacaktır. Orbin'in hikâyesi "Vuk, kayınpederine Miloš'un ihanet edeceğini her fırsatta ifade etmiştir" cümlesine açıklık getirmekte ve

---

way the empire will last you long./But if you begin to oppress the flock,/You will then lose the empire.

¹⁵ So put the two emperors next to each other./And my head beside their feet/So that my head may serve the emperors.

¹⁶ Kosova'daki ihanet temasının savaştan sonra Sırp İmparatorluğu'nun çöküşünün ve Türklerin eline geçmesinin bir nedeni olarak zamanla oluşturulduğu muhtemeldir. Orta Çağ Sırp edebiyat metinleri üzerine yapılan çalışmalar ihanetle ilgili birçok kaynağı açığa çıkarmıştır. 15. yüzyıl sonu ve 16. yüzyıl başlarında açıkça Vuk Branković'ten bahsedilmiştir (Ređep, 1991, s. 257)

Branković'in Lazar'ı "Miloš'u izle, çünkü o sana karşı Türklerle gizli entrika çevirerek ihanet edecektir" (Emmert, 1990) diyerek yanlış şekilde uyardığından bahsetmektedir. 18. yüzyılın bir tercümesi Vuk Branković'in bir sadakatsizlikle Osmanlıların karşısından geri çekildiğini ve Lazar'ın "Tanrı'nın merhametini sevmeyen kim varsa sadakatsiz ve merhametsiz Vuk Branković ile kaçmalı" sözüne yer verir. Bu versiyon aynı zamanda Sırların yenilmesine sebep olarak Vuk'u suçlar ve "Eğer Vuk Branković ihanet etmeseydi onlar (asil Sırp Kuvvetleri) cesaretlerini ve Çar'ın (Sultan Murad'ın) bütün askerlerini yenebileceklerini göstermişlerdir" der (Emmert, 1990, ss. 118-119).

Malcolm konu ile ilgili önemli bir tespitte bulunmuştur. Malcolm'a göre Vuk Branković'in ihaneti, aslında birbiriyle karıştırılan iki savaş neticesinde ortaya çıkmıştır. Yani Birinci ve İkinci Kosova Savaşları'ndaki tarihî kişiler ve bu kişilerin eylemleri birbiri ile karıştırıldığı için bir ihanet teması ortaya çıkmıştır. Malcolm bu iddiasını şöyle dile getirir:

1601'deki halk geleneği 1448'de Kosova Ovası'nda meydana gelen İkinci Kosova Savaşı'ndan etkilenmiş olmalıdır. Türklerle Balkan Birliği arasındaki bu savaşta Balkan Birliği'nin başında Transilvanyalı asilzade János Hunyadi bulunuyordu. Hunyadi'nin seferi Sırbistan'ın büyük bir bölümünü idare eden Djuradj Branković (Vuk'un oğlu) tarafından sabotaja uğradı. Hunyadi'nin Sırbistan topraklarını ele geçirmesini engellemek isteyen Djuradj Branković, muhtemelen Hunyadi'nin hareketini Sultan'a haber verdi ve daha sonra onu hapse attı. Büyük olasılıkla baba Branković'in Kosova şarkılarında hain olarak tanımlanması kısmen bu iki savaş arasındaki karışıklıktan meydana gelmektedir. Bar'ın başpiskoposu Dalmaçya doğumlu Marin Bizzi, 1610'daki yazısında Gianco (lancu de Hunedoara) ve Miloš Obilić'i Kosova'yı anlatırken beraber ele almıştır ve birçok halk epiği farklı periyotlardan olan karakterleri karıştırmıştır (Malcolm, 1998, ss. 66-67).

Malcolm "Eğer Vuk Branković Murad'la gizli bir anlaşma yapmış olsaydı, savaştan sonra Bayezid'in en önde gelen vasallarından olması gerekirdi." diyerek "Bunun yerine o, bir vasal olmaya direnmiş görünmektedir. Sonunda 1392'de Türk vasalı olmayı kabul etmesine rağmen, Bayezid'in 1395 ve 1396'daki Balkan seferlerine katılmamıştır" sözleriyle iddiasını savunmuştur (Malcolm, 1998, s. 67). Malcolm, Branković'in en sonunda Türkler tarafından hapse atıldığını ve orada öldüğünü söyler ve "Branković pro-Türk değildir belki ama herhâlde güçlü bir pro-Lazar da değildir" diyerek konu ile ilgili iddiasını şu cümle ile tamamlar: "Vuk Branković Lazar'ın öldüğünü görünce savaşa devam etmek istememiş ve 'Lord olmak için kendi topraklarına geri dönmüştür.' düşüncesi gerçeğe en yakındır" (Malcolm, 1998, s. 67).

Malcolm'un iddiaları bir kenara bırakılacak türden olmasa da, Kosova Efsanesi'ni tümüyle hafızalardan silecek ve inanırlılığını ortadan kaldıracak yapıda da gözükmemektedir. Efsanenin hemen bütün versiyonlarında ihanet

teması artık Vuk Branković ismi ile özdeşleşerek varlığını korumuştur. Efsaneye göre Vuk Branković, Prens Lazar'ın ve bütün Sırların ihanetçisidir:

Bir ihanetçi bir şövalyeden nasıl daha iyi olabilir?
 “Kılıç” ve “Kosova”nın bu söylemi nedir?
 İkimiz de Kosova ovasında değil miydik?
 O zaman savaştım ve şimdi hâlâ savaşıyorum,
 Kendi kendini onursuzlandırdın
 Dünya senin atalarının inancına küfredmeden önce
 Sen kendi kendini yalancılara köleleştirdin!¹⁷ (Njegoš, 1989, ss. 377-384;
 aktaran: Milica, 1997, s. 129).

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Sırların Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyeti altında kimliklerini muhafaza etmelerinde önemli bir etken olan, başlıca motiflerini savaşın gerçek kişilerinin (Prens Lazar, Milos Obilic, Vuk Brankovic) oluşturduğu Kosova Efsanesi'nin çeşitli versiyonlarıyla yüzyıllar boyunca varlığını sürdürerek bu günlere ulaşabilmesini sağlayan unsurlar: Sırp Ortodoks kilisesi, halk anlatıları, şarkıları, şiirleri, masalları ve Osmanlı İmparatorluğunun hoşgörülü yönetimidir.

---

¹⁷ How can a traitor be beter than a knight?/What is this talk of “sword” and “Kosovo”?/Weren't we both on the field of Kosovo?/I fought then and I am still fighting now,/You've dishonored yourself before the world/blasphemed the faith of your own ancestors./You have enslaved yourself to the foreigners!

Kaynakça

- Ağırakça, A. (1992). Birinci Kosova Savaşı ile İlgili Kaynaklar. *I. Kosova Zaferi'nin 600. Yıldönümü Sempozyumu Bildirileri*, 26 Nisan 1989, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 21-27.
- Anzulovic, B. (1999). *Heavenly Serbia: From Myth to Genocide*. London: Hurst & Company.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). *Türk Halk Kültüründe Memaratlar ve Halk İnançları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Danişmend, İ.H. (1947). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi. Cilt 1*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Emmert, T.A. (1990). *Serbian Golgotha: Kosovo, 1389*. New York: Columbia University Press.
- Greenawalt, A. (2001). Kosovo Myths; Karađđić, Njegoš, and the Transformation of Serb Memory. *Spaces of Identity*, 3, 49-65.
- Halaçoğlu, Y. (1992). Kosova Savaşı. *I. Kosova Zaferi'nin 600. Yıldönümü Sempozyumu Bildirileri*, 26 Nisan 1989, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 29-33.
- Healy, L.T. (1997). *Serbian Elites. Kosovo, and the Kosovo Albanians, 1889-1912: Representations and Policies*. Doktora Tezi, Indiana Üniversitesi, Indiana.
- Karadđić, V.S. (1841-62). *Srpske Narodne Pjesme 2* (45-vv). Vienna.
- Karadđić, V.S. (1985a). *Srpske Narodne Pjesme*. Sabrana Dela Vuka Karadđića II. Belgrade: Prosveta.
- Karadđić, V.S. (1985b). *Srpske Narodne Pjesme*. Sabrana Dela Vuka Karadđića IV. Belgrade: Prosveta.
- Konuk, N. (2002). Balkanlar'ın Fethinden Bugüne Kosova Sultan Murad-ı Hüdâvendigâr Türbesi. *Türklerin Rumeli'ye Çıkışının 650. Yıldönümü Sempozyumu*, H. Y. Ađanođlu (Haz.), İstanbul: Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneđi, 97-110.
- Malcolm, N. (1998). *Kosovo: A Short History*. London: Papermac.
- Miletich, J.S. (1990). *The Bugarštica: A Bilingual Anthology of the Earliest Extant South Slavic Folk Narrative Song*. Illinois.
- Milica, B.H. (1997). *Devastating Victory and Glorious Defeat: The Mahabharata and Kosovo in National Imaginings*. Doktora Tezi, the University of Chicago, , Chicago.
- Njegoš, P.P. (1989). *The Mountain Wreath*. (V. D. Mihailovich, Ed.). Belgrade: Vajat.
- Radojičić, Đ. (1960). *Antologija Stare Srpske Književnosti (XI-XVIII veka)*. Belgrade: Nolit.
- Redep, J. (1991). The Legend of Kosovo. *Oral Tradition, Cilt 6/2(3)* içinde (ss. 253-265).
- Shaw, S.J. (1982). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye* (M. Harmancı, Çev.). İstanbul: E Yayınları.

- TDK. (2010). Büyük Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu. 5 Nisan 2010 tarihinde <http://tdkterim.gov.tr/bts/> adresinden erişildi.
- Uğurlu, M. (2010). *Sırp Milliyetçiliğinde Kosova Efsanesinin Yeri ve Önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1972). *Osmanlı Tarihi*. XIII. Dizi, Cilt 1(7), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Zırojević, O. (2000). Kosovo in the Collective Memory. *The Road to War in Serbia: Trauma and Catharsis*, Nebojša Popov (Ed.). Budapest: Central European University Press, 189-211.